

שער ב: ספירת העומר

א. ספירה לפני או אחרי "עלינו"

יש נוהגים לספור ספירת העומר בתפילת ערבית לפני אמירת "עלינו לשבח", שבסוף התפילה (מ"ב סי' תפט סק"ב)^א, ויש נוהגים לספור אחרי אמירת "עלינו" והקדיש יתום שאחר כך (הגר"א מע"ד סי' סט).

הטעם להקדים הספירה ל"עלינו": כדי לקיים "תמימות תהיינה", לכן יש להקדים את הספירה עד כמה שאפשר לתחילת הלילה ולא לאחרה (מ"ב שם).

ועוד, הואיל ואומרים מזמור ס"ז אחרי הספירה^ב, הקדיש שאחרי "עלינו" יחשב כקדיש גם למזמור זה (סדור בעל התניא, הב"ד מ"ת סי' תסט סק"ג).

הטעם לאחר את הספירה עד אחרי "עלינו": הואיל ותפילת "עלינו" תוקנה כחלק מן התפילה^ג, וספירת העומר מצוה לעצמה, לכן אין להפסיק התפילה במצוה אחרת (לקוטי דינים ובאורים למע"ר שם).

ועוד, לעתים מקדימים להתפלל ערבית בשעה שאינה ודאי לילה, לכן ראוי לאחר את ספירת העומר כדי שזו תהיה בזמן שודאי לילה (לפי כש"ט סי' תתסד).

ב. בעמידה

יש לברך על ספירת העומר בעמידה (או"ח סי' תפט סע' א).

א וכן משמע דעת הח"י שם סק"כ, הא"ר והפרמ"ג שם.

ב מג"א סי' תפט סק"ה.

ג ראה רמ"א סי' קלב סע' ב.

שער ב: ספירת העומר

קיא

הטעם: שכל מצוה שאין בה הנאה מברכים עליה בעמידה (אבודרהם עמ' מה).

ועוד, משום שנאמר (דברים ט"ז ט) מהחל חרמש בקמה אל תיקרי בקמה אלא בקומה (א"ח הל' ספירת העומר דף פג ע"ב).

ג. הרב מברך ראשון

יש נוהגים שמכבדים את הרב, מרא דאתרא, או אדם חשוב אחר לברך ראשון ספירת העומר בקול רם ואחריו מברך כל הציבור (אוצר כמ"י סי' מו ס"ק ב).

הטעם: משום שאם יברך אדם שאינו בן תורה יחשוב שצריך להוציא את כל הקהל, והברכה של הציבור אחריו תהיה לבטלה (שם) ⁷.

ועוד, משום שלפעמים הש"ץ שכח לברך ואינו יכול לספור בברכה ויתבייש (דרכי חו"ש סי' תרכה) ⁸.

ד. ספירה בארמית

לפי מנהג תימן סופרים ספירת העומר בארמית: האידנא חד יומא בעומרא, האידנא תרין יומי בעומרא וכו' (תכלאל השלם - ירושלים ח"א עמ' רצט, סדור רב סעדיה גאון ירושלים עמ' קנד).

הטעם: בדומה לקדיש שתוקן בזמן שרוב העם דיבר ארמית וכדי שיבינו כולם נאמר בארמית, אף הונהג אז לספור ספירת העומר בשפה הארמית (שו"ת דברי חכמים לר' שלום יצחק הלוי חלק או"ח סי' צ"ט) ⁹.

ד וראה תשובות מהרשד"ם או"ח סי' א.

ה יש נוהגים שתחילה מברך הקהל ואח"כ הש"ץ (כנה"ג סי' תפט הגה"ט בשם הרשד"ם), ויש מקומות שהש"ץ מברך תחילה (שם בשם הר"מ מטרני).

ו אוצר דו"מ עמ' 358.

ז ראה סדור ר' סעדיה גאון שם הערה 21.

ה. אחרי הסדר השני

יש נוהגים בחו"ל לספור ספירת העומר אחרי הסדר של ליל שני, ולא אחרי תפילת ערבית כבכל ערב (ברכ"י סי' תפט סק"ה)^ח.

הטעם: שאם יספור קודם הרי כבר מנה את הלילה כליל ט"ז בניסן, וכיצד יעשה אח"כ סדר ששייך לליל ט"ו (לקוטי מהרי"ח ח"ג דף ל).

ועוד יש טעם על דרך הקבלה (ברכ"י שם)^ט.

ו. ללא שהחיינו

אין מברכים ברכת שהחיינו על הספירה בלילה הראשון של ספירת העומר.

הטעם: "שלא מצינו ברכת זמן אלא בדבר שיש בו שום הנאה כגון נטילת לולב, שהיא באה לשמחה, ותקיעת שופר לזכרון לאבינו שבשמים, ומקרא מגילה דחס רחמנא עלן ופרקינן (=שרחם עלינו אבינו והצילנו), ופדיון הבן שמברך אבי הבן שהחיינו לפי שיצא מספק נפל, דכל ששהה ל' יום באדם אינו נפל, ובספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפש לחורבן בית מאוינו" (שו"ת הרשב"א ח"א סי' קכו).

ועוד, אין מברכים שהחיינו משום שמא ישכח יום אחד לברך ונמצא ברכה לבטלה (מט"מ סי' תרס"ט בשם מהר"ם מ"ץ).

ועוד, לפי שזמן הספירה תלויה בקביעות הפסח, כמו שנאמר (ויקרא כ"ג טו) וספרתם לכם ממחרת השבת, לכך נראה דאין מברכים עליו ברכת הזמן, ויוצאים בברכת הזמן שמברכים ביו"ט של פסח (שם בשם ר' בנימין בר אברהם הרופא).

ועוד, משום שהספירה אינה גמר מצוה ונחשבת "מכשירי

ח וכו"כ במחבר"ר שם סק"ב, ויש מערערים על מנהג זה ראה מור וקציעה סי' תפט ושאלת יעב"ץ ח"ב סי' פג.

ט וע"ע שו"ת ישכיל עבדי ח"ח בקונ' דעה והשכל סי' לג, נימוקי אור"ח סי' תפט סק"א, ובשער יששכר ליום ב' דפסח אות ב.

שער ב: ספירת העומר

קיג

מצוה", כי עיקרה כהכנה לשבועות, ולכן אין לברך ברכת שהחיינו כפי שמברכים על מצוות כגון מקרא מגילה (שם בשם מהרא"ק).

ז. מזמור סז

נוהגים לומר מזמור ס"ז שבתהלים (אלהים יחנונו ויברכנו) אחרי ספירת העומר (מג"א סי' תפט סק"ה).

הטעם: יש בפרק זה (מלבד פסוק הפתיחה) שבעה פסוקים כנגד שבעת השבועות של ספירת העומר ומ"ט תיבות כנגד מ"ט ימי הספירה (כסף מזוקק לר' יאשיהו פינטו פר' אמור, כתר ש"ט סי' תתסא).

ח. מלאכה

נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה ואילך (או"ח סו"ס תצג).

הטעם: משום שתלמידי ר' עקיבא שמתו בימי הספירה נקברו אחרי שקיעת החמה והיו בטלים אז ממלאכה (טור סי' תצג). ועוד, משום שבזמן שקיעת החמה סופרים העומר וכתוב אצל ספירת העומר (ויקרא כ"ג טו) שבע שבתות, לשון שבות, ואצל השמיטה נאמר (שם כ"ה ח) וספרת לך שבע שבתות שנים, מה שנת שמיטה אסורה במלאכה אף זמן ספירת העומר אסור במלאכה (טור שם בסוף הסימן).

ט. אבלות

בימים שבין פסח לשבועות נוהגים מקצת דיני אבלות, אין מתחתנים ואין מסתפרים (או"ח סי' תצג סע' א, ב, ג).

הטעם: משום שתלמידי רבי עקיבא מתו "כולם מפסח ועד עצרת" (במות סב; טור סי' תצג).

י"א הוא הדין אנשים עד אחרי הספירה (ט"ז שם ס"ק ג בשם כנה"ג) ולאחר ל"ג בעומר מנחה (פרמ"ג מ"ז שם אות ג) והחק יעקב (שם) מעיר: ולא ראיתי נזהרים בזה אף הנשים.

ועוד, שמצינו בסדר עולם (פ"ג) משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש שנאמר (ישעיה ס"ו כג) והיה מדי חודש בחדשו. ר' יוחנן בן נורי אומר: מן הפסח ועד העצרת שנאמר (שם) ומדי שבת בשבתו (שבלי הלקט סי' רלה בשם אחיו ר' בנימין).

ועוד, הימים שבין פסח לשבועות הם ימי דין על התבואה, לכן בא העומר מן השעורים (חק יעקב סי' תצג אות ג).

ועוד, "שעיקרי ימי הגזירות בשנות מאות שעברו, בצרפת ואשכנז, היו בימים אלו, כמבואר בפיוטים שעשו קדמונינו על שבתות אלו שבין פסח לעצרת, והם מלאים קינים והגה ונהי" (ערוה"ש סי' תצג סע' א).

י. תספורת

מנהגי אבילות שונים קיימים בימי ספירת העומר. לגבי תספורת מובאים בשו"ע שלשה: א. לא להסתפר עד יום ל"ד בעומר בבוקר (או"ח סי' תצג סע' ב), ב. לא להסתפר עד ל"ג בעומר בבוקר (רמ"א שם), ג. לא להסתפר מר"ח אייר ועד יומיים לפני שבועות שהם ל"ג יום (מג"א שם ס"ק ה).

הטעם למנהג ראשון: שבאותו זמן בין פסח לעצרת מתו תלמידי ר' עקיבא כמובא ביבמות (סב:) וכתב אבודרהם (עמ' רמה) בשם הרז"ה "שמצא כתוב בספר ישן הבא מספרד שמתו מפסח ועד פרוס העצרת, ומאי פרוס? פלגא (חצי), מדתנן (פסחים ו.) שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח שלושים יום, ופלגא חמשה עשר יום קודם העצרת וזהו ל"ג בעומר". לפי דעה זו מתו תלמידי ר' עקיבא עד יום ל"ד בעומר ועד בכלל, אלא שביום ל"ד נוקטים הכלל "מקצת היום ככולו"³, לכן מותר להסתפר בל"ד בבוקר (ב"י סי' תצג)³.

הטעם למנהג שני: משום שחולקים וסוברים שאז (בל"ג

יא מו"ק טז: יו"ד סי' שצה סע' א.
יב וכן בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' קעח.

שער ב: ספירת העומר

קטו

בעומר) פסקו למות, לכן מותר להסתפר ביום ל"ג בבוקר (מ"ב שם ס"ק ח בשם הגר"א).

הטעם למנהג שלישי: משום שמובא בשם התוספות שתלמידי ר' עקיבא לא מתו בימים שאין אומרים בהם תחנון והם שבעת ימי הפסח, שבע שבתות ושני ימי ר"ח אייר בס"ה: ששה עשר יום¹, כשנחסיר ממ"ט ימי הספירה ט"ז ימים ללא תחנון נותרו ל"ג ימים (ט"ז סי' תצג ס"ק א)¹.

יא. מטמונים

יש שנוהגים להזכיר במכתביהם בימי הספירה את היום לספירת העומר, ויש שכותבים בדרך מליצה: כך וכך למטמונים היינו: מ"ט (יום) מונים (ס' התודעה ח"ב עמ' רמז).

הטעם: לזכור ולהזכיר את המצוה (ספירת העומר) ולא להסיח הדעת ממנה, וע"ש הכתוב (משלי ב', ד) אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה' (ס' התודעה שם).

יב. מסכת שבועות

יש נוהגים ללמוד בימי הספירה מסכת שבועות דף ליום (לקוטי מהרי"ח ח"ג דף מג).

הטעם: משום שבמסכת זו ישנם מ"ט דפים כמנין ימי הספירה (שם).

ועוד, משום ששם המסכת כשם החג שבסוף ימי הספירה (ס' התודעה ח"ב עמ' רמז)¹⁰.

יג ויש שסופרים שבעת ימי הפסח, שש שבתות, שני ימי ר"ח אייר ור"ח סיון (מג"א תצג ס"ק ה).

יד גם לגבי נשואין בימי ספירת העומר המנהגים חלוקים וראה מט"מ סי' תרפח, מהרי"ל עמ' קנז ומ"ב סי' תצג ס"ק יא וטו.

טו לפי מנהג חב"ד לומדים בימי הספירה מסכת סוטה, שגם לה מ"ט דפים ועוד, שקרבן העומר נעשה משעורים והמנחה שהביאה הסוטה גם היא היתה משעורים (במדבר ה' טו) (שערי הל"מ ח"ב סי' רכא).